

SİGORTA SEKTÖRÜNDE SERMAYE YETERLİLİĞİ

Varlığını riskin varlığına borçlu olan sigortacılık sistemi, bireylerin ve kuruluşların gelecekte karşılaşılabilecekleri muhtemel risklere karşı sigorta şirketine prim ödemeleri ve riskin gerçekleşmesi durumunda sigorta şirketinin riske maruz kalan birey ya da kuruluşun hasarını karşılaması esasına dayanmakta, bu nedenle sigortacılığın temelinde güven ilkesi yer almaktadır. Burada önemli olan sigorta şirketinin poliçe sahiplerine karşı yükümlülüklerini yerine getirecek mali güce sahip olmasıdır. Ancak risk kavramı üzerine inşa edilmiş olan sigortacılıkta, öngörülemeyen risklerin gerçekleşmesine bağlı olarak sigorta şirketlerinin varlıkları yükümlülüklerinin gerisinde kalabilmektedir. Bu noktada sermaye yeterliliği kavramı ön plana çıkmaktadır. **Sermaye yeterliliği**, genel bir ifadeyle, sigorta ve reasürans şirketinin varlıklarının yükümlülüklerini karşılayabilecek yeterlilikte olmasıdır.

Sermaye yeterliliği düzenlemelerinin temel amacı, poliçe sahibi ve lehtarları korumak ve finansal piyasaların istikrarını sağlamaktır. Sigorta şirketlerinin sermaye yeterliliği, derecelendirme, risk seçimi, reasürans, satış rakamları gibi içsel faktörlerden ve sermaye piyasalarındaki dalgalanmalar, enflasyon oranları, yasal düzenlemeler, toplum yapısındaki çeşitli değişimler, uluslararası ekonomik bağlantılar gibi dışsal faktörlerden etkilenmektedir.

Denetim otoriteleri sermaye yeterliliği düzenlemeleri kapsamında sigorta şirketlerinin genellikle belli bir miktarda asgari sermaye bulundurmalarını zorunlu tutmaktadır. Sigorta şirketinin mevcut sermaye yeterliliği, denetim otoritelerinin belirlediği söz konusu asgari seviyenin üzerinde ise, şirketin borçlarını ödeyebilir durumda olduğu (solvent) kabul edilmektedir. Ancak bazı sistemlerde, doğru ve zamanında müdahaleyi mümkün kılmak için denetim otoritelerinin birden fazla sermaye yeterliliği seviyesi belirledikleri görülmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği'nde uygulanan Solvency II sisteminde, asgari sermaye gereksinimi yanı sıra bir de hedef sermaye gereksinimi bulunmaktadır.

Riske dayalı yeni bir sermaye yeterliliği sistemi olan Solvency II, Avrupa Birliği mevcut sigorta direktiflerinin temel ve geniş kapsamlı bir incelemesi olup, sigorta ve reasürans şirketlerinin beklenmedik olaylara karşı bulundurması gereken sermaye tutarını belirlemeye yönelik düzenlemelere ilişkin köklü değişiklikler getirmektedir.

SİGORTA SEKTÖRÜNDE SERMAYE YETERLİLİĞİNİN ÖNEMİ

1. Ekonomik Büyüme Sürecinde Sigorta Sektörü

Sigorta sektörü, tüm dünyada finansal sistemin temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde sigortacılığa verilen önem her geçen gün biraz daha artmaktadır. Bu durumun temel nedeni, sigorta sektörünün ekonomik büyüme sürecine ve milli refah düzeyine önemli düzeyde katkı sağlamasıdır.

2. Sigorta Sektöründe Yaşanan Finansal Başarısızlıklar

Sigorta şirketlerinin finansal başarısızlıklarının ve dolayısıyla iflasların önüne geçmek amacıyla, 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana gerek uluslararası gerekse ulusal düzeyde çalışmalar yapılmaktadır. Söz konusu çalışmaların odak noktasını, sigorta şirketlerinin mali bünyelerinin güçlendirilmesi oluşturmaktadır. Ancak getirilen düzenlemelere rağmen, yapılan araştırmalar sigorta sektöründe halen finansal başarısızlıkların yaşanmakta olduğunu göstermektedir.

3. Sigorta Sektöründe Yasal Düzenleme İhtiyacı

Sigorta sektörüne yönelik düzenlemelerin temel amacı, mali açıdan güçlü sigorta şirketlerinin sunacağı adil sigorta sözleşmeleri ile kamu refahının sağlanması ve sektördeki başarısızlıkların önüne geçilmesidir. Sigorta sektörüne yönelik düzenlemelerle, sigorta şirketlerinin sermaye yetersizliklerine ve sigortalılara yönelik haksız muamelelere karşı önlem alınması amaçlanmaktadır.

SERMAYE YETERLİLİĞİ VE RİSK YÖNETİMİ İLİŞKİSİ

Sigortacılık sisteminin varlık sebebi olan riske karşı tutum, yıllar itibarıyla büyük değişiklikler göstermiştir. Geçmişteki riskten kaçınma anlayışının yerini günümüzde riskin yönetilmesi anlayışı almış bulunmaktadır.

Sermaye Yeterliliğini Etkileyen Riskler

Sigorta şirketlerinde bulundurulması gerekli olan sermayenin doğru bir şekilde tespiti için, sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılan modellerin, sigorta şirketlerinin risk eğilimlerini yansıtması gerekmektedir. Bu da sigorta şirketlerinin maruz kaldığı risklerin uygun şekilde belirlenmesi, sınıflandırılması, ölçülmesi ve kontrol edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Risklerin belirlenmesi ve sınıflandırılmasına yönelik yapılmış farklı çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, Solvency II düzenlemelerinde yer alan risk sınıflandırması ile paralellik göstermesi nedeniyle, bu kısımda Uluslararası Aktüerler Derneği (IAA) tarafından yapılan sınıflandırmaya yer verilmektedir.

1. Sigorta Riski

Sigorta riski, sigorta şirketinin kabul ettiği sigorta sözleşmeleri vasıtasıyla üstlendiği riski ifade etmektedir. Solvency II Direktifi'nde sigorta riski, yetersiz fiyatlama ve karşılık varsayımlarına bağlı olarak, sigorta yükümlülüklerinin değerinde meydana gelen olumsuz değişimler veya zarar riski olarak tanımlanmaktadır. Sigorta riski, hem sigorta sözleşmesi kapsamına alınan yangın, sel, hırsızlık, ölüm, fırtına, deprem gibi olaylardan, hem de iş kabul sürecinden kaynaklanabilmektedir.

2. Piyasa Riski

Piyasa riski, varlıkların, yükümlülüklerin ve finansal araçların piyasa fiyatlarındaki dalgalanmalardan kaynaklanmaktadır. Piyasa riskini, hisse senedi fiyatları, faiz oranları, döviz kurları veya emtia fiyatları gibi finansal değişkenlerde yaşanan dalgalanmaların varlık ve yükümlülüklerin değerini olumsuz yönde etkilemesi olarak ifade etmek mümkündür. Solvency II Direktifi'nde de piyasa riski, doğrudan veya dolaylı olarak varlıkların, yükümlülüklerin ve finansal araçların piyasa fiyatlarındaki dalgalanmadan kaynaklanan kayıp veya mali durumda bozulma riski olarak tanımlanmaktadır.

3. Kredi Riski

Solvency II Direktifi'nde kredi riski, sigorta ve reasürans şirketlerinin karşı taraf temerrüt riski, spread riski ya da yoğunlaşma riski şeklinde maruz kaldığı; senet ihraç edenlerin, karşı tarafın ve borçluların kredi değerliliğindeki dalgalanmalardan kaynaklanan kayıp veya mali durumda bozulma riski olarak tanımlanmaktadır.

4. Operasyonel Risk

Operasyonel risk kavramı ilk olarak bankacılık sektöründe, Basel II düzenlemeleri kapsamında ortaya çıkmış ve piyasa ile kredi riskleri haricindeki tüm riskleri içeren tamamlayıcı bir kavram olarak kullanılmıştır. Söz konusu risk sigorta sektörü açısından da büyük önem arz etmektedir. Sigortacılık açısından bakıldığında, operasyonel riskin, sigorta, piyasa, kredi ve likidite riskleri dışındaki tüm riskleri kapsayan bir

risk olarak görülmesi mümkündür. Operasyonel risk, yetersiz ve başarısız içsel süreçlerden, çalışanlardan, sistemlerden ve dışsal etkenlerden kaynaklanan kayıp riski olarak tanımlanmaktadır.

5. Likidite Riski

Genel olarak likidite riski, gerek mevcut koşullarda gerekse gelecekteki muhtemel koşullarda nakit kaynaklarının nakit ihtiyacını karşılamada yetersiz kalması riski olarak tanımlanmaktadır. Sigortacılık açısından likidite riski, bir sigorta şirketinin, sermaye yeterliliğine sahip olmasına rağmen, vadeleri geldiğinde yükümlülüklerini karşılayabilecek miktarda likit varlığa sahip olmaması olarak ifade edilmektedir.

Sigorta Sektöründe Risk Azaltma Teknikleri

Sigorta şirketlerinin esas faaliyeti, risklerin yönetilmesidir. Risk yönetimi, daha önce de belirtildiği üzere, risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi, ölçülmesi, izlenmesi, kontrol edilmesi ve azaltılması aşamalarını içeren bir süreçtir.

a) İçsel Risk Azaltma Teknikleri

İçsel risk azaltma teknikleri ile riski asgariye indirmek amacıyla sigortacılar tarafından sigortacılık işinin yapısı gereği ve doğal olarak kullanılan teknikler kastedilmektedir.

i. Risk Havuzu: Risk havuzu ile benzer şekilde yönetilen benzer risklerin bir araya getirilerek bir havuzda toplanması ifade edilmektedir.

ii. Çeşitlendirme: Solvency II Direktifi'nde çeşitlendirme etkileri, risklerin tamamen ilişkili olmadığı varsayımı altında, bir riskten doğan olumsuz bir sonucun, başka bir riskten doğacak daha elverişli bir sonuç ile dengelenebileceği gerçeğine bağlı olarak sigorta ve reasürans şirketlerinin işlerini çeşitlendirerek risklerini azaltması olarak ifade edilmektedir.

iii. Risklerin mahsubu: Korunma (hedging) olarak da ifade edilen bu yöntemde, aralarında güçlü negatif korelasyon bulunan riskler kabul edilerek, şirketin maruz kaldığı risk azaltılmaya çalışılmaktadır. Risklerin mahsup edilmesi ile çeşitlendirilmesi arasındaki fark, korelasyon katsayısı ile ilgilidir. Çeşitlendirme için riskler arasında mükemmel ve pozitif korelasyondan daha düşük bir korelasyon olması yeterlidir. Ancak mahsup için güçlü negatif korelasyon bulunması gerekmektedir.

b) Dışsal Risk Azaltma Teknikleri

Dışsal risk azaltma teknikleri kullanıldığında, risk azaltma sürecine sigorta şirketi dışında bir taraf dahil olmaktadır.

i. Geleneksel Risk Transfer Teknikleri: Geleneksel risk transfer tekniklerinin başında gelen reasürans, sigorta şirketlerinin en önemli risk yönetim araçlarından biridir. Reasürans, sigorta şirketlerinin maruz kaldıkları risklerin ve dolayısıyla bulundurmaları gereken sermaye yükümlülüğünün azaltılmasına olanak sağlamaktadır.

ii. Alternatif Risk Transfer Araçları: Alternatif risk transfer araçları, sigorta ve reasürans gibi geleneksel risk transfer tekniklerinin alternatifini olan teknikleri ifade etmektedir. Geleneksel ve alternatif risk transfer araçları birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde olup, kuruluşların risk transfer ihtiyaçlarını karşılamak için çok çeşitli çözümler sunmaktadır. Ancak geleneksel risk transfer teknikleri, standart sözleşmeler ile bütün kuruluşlara aynı ürünleri sunma eğilimindeyken,

alternatif risk transfer araçları, müşterinin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenebilmektedir.

Sigorta risklerini sermaye piyasalarına transfer etmeye yönelik alternatif risk transfer araçları, Avrupa Sigorta ve Emeklilik Denetleyicileri Komitesi (CEIOPS) tarafından yapılan sınıflandırmada, sigorta türevleri, özsermaye benzeri araçlar ve sigorta bağlantılı menkul kıymetler olmak üzere 3 ana gruba ayrılmaktadır.

AB'DE SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMELERİ

Avrupa Birliği'nde sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenleme hayat dışı branşlarda 1973 yılında ve hayat branşında 1979 yılında yapılmıştır. **Birinci nesil direktifler** olarak da bilinen bu direktifler ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC) içindeki sigorta şirketlerinin sahip olmaları gereken sermaye yeterliliği marjına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Sigorta şirketlerinin Birlik üyesi ülkelerde, lisanslı bir şube ya da acenteye gerek duymadan faaliyet gösterebilmeleri amacıyla hayat dışı branşlarda 1988 yılında ve hayat branşında 1990 yılında **ikinci nesil direktifler** yürürlüğe girmiştir. Ancak ikinci nesil direktifler de sigorta şirketlerine kısıtlı bir liberalleşme imkânı sağlamıştır. Çünkü büyük ve küçük riskler arasında bir ayırım yapılarak, büyük risklerin sigorta şirketinin kurulduğu ülkenin yasalarına göre, küçük risklerin ise riskin olduğu ülkenin yasalarına göre takip edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca, birinci nesil direktifler ile getirilen sermaye yeterliliği düzenlemelerinde, üçüncü nesil direktiflere kadar herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Üçüncü nesil direktiflerin 1 Temmuz 1994 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte, Avrupa Birliği Tek Sigorta Piyasası'nın temel çerçevesi oluşturulmuştur. Söz konusu direktifler, Avrupa Birliği sigorta sektörü için büyük önem taşımaktadır. Çünkü üçüncü nesil direktifler ile sigorta şirketlerinin kuruluşlarında tek izin prosedürü getiren ve denetimlerinin şirketlerin genel merkezlerinin bulunduğu ev sahibi üye ülke tarafından gerçekleştirilmesini esas alan ortak bir sistem benimsenmiştir. Ayrıca engelleyici ürün kontrolleri kaldırılmış ve tarife serbestisi getirilmiştir. Tek Sigorta Piyasası, bir sigorta şirketinin herhangi bir üye devletten sigortacılık işi yapma yetkisi olarak, tüm üye ülkelerde faaliyet gösterebilmesi anlamına gelmektedir (Tek Avrupa lisansı ilkesi). Sigorta şirketlerine tanınan serbesti, sigorta talep edenlere de tanınmış olup, birey ya da şirketlerin üye herhangi bir ülkeden sigorta satın alabilmelerine olanak sağlamıştır.

Avrupa Birliği'nin mevcut sermaye yeterliliği düzenlemelerinin temellerinin atıldığı 1970'li yıllardan bu yana, hem finansal piyasalarda, hem sigorta sektöründe, hem de teknolojik alanda önemli değişimler meydana gelmiştir. Yaklaşık olarak geçen 40 yıllık dönemde risk yönetim tekniklerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Artan risklere bağlı olarak, sigorta şirketleri her geçen gün yeni ürünler sunmaya ve karmaşık finansal araçlara yatırım yapmaya başlamıştır.

Sermaye Yeterliliği Projesi: Solvency I

2004 yılında yürürlüğe giren Solvency I Direktifleri, Avrupa Birliği'nin ilk sermaye yeterliliği direktiflerinin güncellemesi niteliğindedir. Solvency I Direktifleri, sermaye yeterliliği hesaplamaları ile ilgili bir yenilik getirmemekte, sermaye yeterliliği gereksinimlerinin güçlendirilmesine ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Sermaye Yeterliliği Projesi: Solvency II

Solvency II, Avrupa Birliği mevcut sigorta direktiflerinin temel ve geniş kapsamlı bir incelemesi olup, sigorta ve reasürans şirketlerinin beklenmedik olaylara karşı bulundurması gereken sermaye tutarını belirlemeye yönelik düzenlemelere ilişkin köklü değişiklikler getirmektedir. Solvency II düzenlemeleri, 1 Ocak 2016 tarihi itibarıyla, Avrupa Birliği'nde uygulanmakta olan mevcut sermaye yeterliliği düzenlemelerinin (Solvency I) yerini almıştır.

Solvency II'nin Temel Özellikleri

Solvency II, sigorta ve reasürans şirketlerinin denetimi için risk temelli, ekonomik temelli ve ilke temelli bir çerçeve sağlayan düzenleyici bir projedir. Solvency II, sermaye yeterliliğinin daha doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için, sigorta ve reasürans şirketlerinin karşı karşıya kaldığı riskleri daha iyi değerlendirmeyi ve varlık ile yükümlülükleri daha detaylı incelemeyi hedeflemektedir. Solvency II sisteminin ortaya çıkış nedenleri arasında şirket başarısızlıkları ve yaşanan iflaslar, finansal krizler, standardizasyon ihtiyacı, finansal sektörün diğer önemli temsilcisi olan bankalar için Basel II düzenlemelerinin getirilmiş olması, teknolojik altyapının, finansal araçların ve risk yönetim tekniklerinin gelişmesi gibi faktörler yer almaktadır.

Solvency II Direktifi, Avrupa Ekonomik Alanı (EEA)'nda faaliyet gösteren, yıllık brüt yazılan prim geliri 5 milyon Avro'yu ve toplam teknik karşılıkları 25 milyon Avro'yu aşan bütün sigorta ve reasürans şirketlerine uygulanacaktır. Ölçek nedeniyle Solvency II Direktifi kapsamı dışında kalan sigorta ve reasürans şirketlerinin istedikleri takdirde Solvency II Direktifi'ni uygulama seçeneği bulunmaktadır.

Solvency II'nin en önemli özelliği, riske dayalı bir sistem olmasıdır. Sermaye gereksinimleri şirketlerin risk yapılarına ve bu risklerin nasıl yönetildiğine dayalı olarak belirlenecektir. Riske dayalı sistemle, sermaye, risklerin bulunduğu yerlere tahsis edilmeye çalışılmaktadır.

Solvency II Direktifi sadece sermaye gereksinimlerini tanımlamamakta, aynı zamanda şirketlerin risk yönetim sistemleri ve süreçleri kurmalarını da gerektirmektedir. Solvency II'nin amacı, sigorta şirketlerinin bulundurması gereken sermaye seviyesini artırmak değildir. Solvency II, risk değerlendirmesi ve sermayenin etkin dağıtımını konusunda daha yüksek bir standart sağlamayı hedeflemektedir.

Solvency II'nin bir diğer özelliği kural bazlı değil, ilke bazlı bir sistem öngörmesidir. Solvency II kapsamında sigorta ve reasürans şirketlerinin kurallardan ziyade düzenleyici ilkeleri karşılamaları gerekmektedir. Solvency II, bazı risklerin ek sermaye tahsisi yerine iyi yönetim yoluyla daha etkin yönetilebileceğini kabul etmektedir. Buna benzer bir başka ilke, Solvency II'nin sigorta ve reasürans şirketlerine, denetim otoritelerinden onay alınması koşuluyla, hedef sermaye gereksiniminin hesaplanması için kısmen ya da tamamen kendi iç modellerini kullanma olanağı sağlamasıdır.

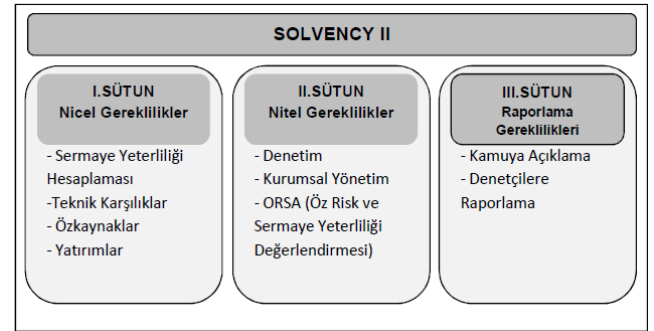
Solvency II, varlık ve yükümlülüklerin değerlemesi için ekonomik ilkelere dayalı bir yaklaşım benimsemektedir. Solvency II Direktifi'nde, özellikle sermaye yeterliliği yükümlülüklerinin, tüm bilançonun ekonomik değerlemesine dayanılarak belirlenmesi gerektiği yer almaktadır. Söz konusu yaklaşım, bilançonun hem varlık hem de yükümlülük tarafından kaynaklanan risklerin göz önüne alınarak sermaye gereksinimlerinin belirlenmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda varlıklar ve yükümlülükler piyasa değerleri ile

değerlenecektir. Piyasa değerinin olmaması durumunda ise piyasa uyumlu değer kullanılacaktır.

Genel hatlarıyla Solvency II'nin Avrupa Birliği sermaye yeterliliği sistemine ilişkin getirdiği köklü değişiklikler şunlardır:

- Varlık ve yükümlülüklerin piyasa değeri veya piyasa uyumlu değer ile değerlendirilmesi
- Tüm ölçülebilir riskleri ve bu riskler arasındaki ilişkileri kapsayan ekonomik bilanço yaklaşımı
- Risk yönetimine odaklanılması
- Hedef sermaye gereksinimi seviyesinde başlayan ve asgari sermaye gereksinimi seviyesinde sona eren müdahale merdiveni
- Sigorta ve reasürans gruplarının denetimi ve
- Risk yapısının tam olarak bildirilmesi ile sağlanan piyasa disiplini.

Solvency II, bankacılık sektörü için geliştirilen Basel II düzenlemelerine benzer bir şekilde, üç sütunlu bir yapıdan oluşmaktadır. Ancak iki düzenleme arasındaki benzerlikler oldukça sınırlıdır. Çünkü sigorta sektörünün iş modeli ile bankaların iş modeli arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Birinci sütun, ölçülebilir riskler için bulundurulması gereken sermaye tutarına ilişkin hesaplamaları içermektedir. Risk esaslı sermaye yeterliliği hesaplamaları çerçevesinde asgari sermaye gereksinimi ve hedef sermaye gereksinimi olmak üzere iki farklı sermaye yeterliliği seviyesi bulunmaktadır. Teknik karşılıklar, özkaynaklar ve yatırımlar da birinci sütun kapsamında yer almaktadır.

İkinci sütun, birinci sütunda hesaplanamayan nitel riskleri ve denetim konularını içermektedir. Sigorta ve reasürans kuruluşları en azından risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim ile ilgili yazılı politikalara sahip olmalıdır. Üçüncü sütun ise raporlama ve kamuya açıklama ile ilgilidir.

Üç sütun her ne kadar ayrı ayrı ifade edilmiş olsa da, bu sütunlar arasında açık bir etkileşim bulunmaktadır ve bunların birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Sonuçta Solvency II'nin en önemli hedefi, tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin sermaye yeterliliğini değerlendirmek için gerekli olan ve risk odaklı bir yaklaşımı esas alan araç ve yetkilerin denetim otoritelerine sağlanmasıdır. Dolayısıyla Solvency II sistemi sadece birinci sütunda yer alan nicel unsurları değil, sigorta şirketlerinin risk seviyesini etkileyen kurumsal yönetim, iç kontrol sistemi, öz risk ve mali yeterlilik değerlendirmesi, yönetim kapasitesi, risk izleme süreçleri gibi niteliksel yönleri de kapsayacaktır. Sigorta şirketleri tarafından uygulanan risk ölçüm ve yönetim süreçlerinin şeffaflığı ise üçüncü sütundaki açıklama gereklilikleri ile sağlanmaktadır.